

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Deres referanse

Vår referanse
15/00029-44

Vår dato
10.03.2015

Hørings svar NOU 2014: 10 Skyldevne, sakkyndighet og samfunnsvern

Fellesorganisasjonen (FO) er fagforeningen og profesjonsforbundet for 27.000 barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Mange av våre medlemmer arbeider innen kriminalomsorg og innen psykisk helsevern.

FO mener at mennesker som begår lovbrudd og regnes som utilregnelige skal møtes med behandling, og ikke med straffelignende sanksjon. Staffens begrunnelse i prevensjon eller gjengjeldelse gjør seg ikke gjeldende for disse og samfunnet bør derfor ikke reagere med straff.

Utilregnelighetsregelen

FO mener at et blandet prinsipp vil gi mer presise rettslige avgjørelser enn det utvalget argumenterer for.

Norge er et av svært få land som benytter et strengt medisinsk prinsipp som utgangspunkt for utilregnelighet. Utvalgets forslag utgjør et noe «svakere medisinsk prinsipp», der grad av symptomer også skal ha betydning for vurderingen av utilregnelighet. Dette er et skritt i riktig retning. FO mener likevel at utvalget burde gjort lovteksten enda klarere og vektlagt et mer «blandet prinsipp». Det kan ikke være slik at enhver «psykotisk» gjerningsperson kjennes utilregnelig. Denne vurderingen må, i større grad enn det utvalget skisserer, ta utgangspunkt i en helhetsvurdering der kausalitet, funksjon og andre forhold tas med.

FO støtter utvalgets forslag om å ta inn «likestilte tilstander» i bestemmelsen i straffelovens § 44.

Straffeloven § 44 andre ledd fastslår at lovbrutere som på gjerningstidspunktet var «psykisk utviklingshemmet i høy grad», ikke er strafferettslig ansvarlige. Straffeloven § 44 andre ledd gir som utgangspunkt straffrihet for personer med en IQ omkring 55 og lavere. Men også faktorer som personlighet og sosial funksjon vil kunne være viktige elementer når graden av psykisk utviklingshemning skal bestemmes.

Lovbrutere som er lettere psykisk utviklingshemmet i rettslig forstand, har en IQ i spennet mellom 55 og 75 og faller inn under straffeloven § 56, som gir retten adgang til å sette ned straffen under det lavmål som er bestemt for handlingen eller til en mildere straffart.

Utvalget anbefaler et tillegg til alternativet «psykisk utviklingshemmet» som omfatter lav intellektuell funksjonsevne som er medfødt eller har oppstått i tidlig barnealder. FO støtter forslaget om at det til alternativet «psykisk utviklingshemmet i høy grad» tilføyes «eller tilsvarende svekket».

FO

Besøksadresse:
Mariboestgt. 13
0183 Oslo

Postadresse:
Pb. 4693 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon:
02380

Telefaks:
94 76 20 18

e-post:
kontor@fo.no

www.fo.no

Bankgiro:
9001.06.35674

Bankgiro kontigent:
9001.08.71394

Foretaksnr.:
870 953 852 MVA

Sakkyndiges rolle

FO er enig i at sakkyndige skal vurdere medisinske- og psykologiske forhold mens det er rettens oppgave å trekke grensen for det juridiske begrepet. Retten skal kun dra nytte av den særlige fagkunnskapen og erfaring psykiatere og psykologer har til å beskrive siktedes funksjonsevne, tenkning og realitetsforståelse. FO mener dette bidrar til en klarer ansvarsdeling mellom juss og medisin. Likevel mener vi at et rent medisinsk prinsipp ikke er nødvendig for å oppnå et klarere skille mellom juss og medisin. Et mer blandet prinsipp vil ikke være til hinder for dette.

Utvalget mener sakkyndige fortsatt kun skal bestå av to personer som enten er lege eller psykolog. FO mener psykiatere og psykologer som fungerer som sakkyndige i saker om tilregnelighet må være spesialister, og de må få tilfredsstillende videre- og etterutdanning. Det bør være krav om spesialitet i barne- og ungdomspsykiatri når saken gjelder barn eller ungdom.

FO mener det er en svakhet at utvalget ikke har drøftet om andre faggrupper, som kliniske sosionomer og vernepleiere og barnevernspedagoger, kan bidra med innspill i sakkyndigvurderingen. Flere faggrupper sitter med verdifull kunnskap og erfaring som vil være utfyllende og ofte nødvendig for kunne danne et helhetlig bilde av en persons bakgrunn og utgangspunkt. Både i Sverige og Danmark er det ordninger som gjør det mulig å få uttalelse fra sosionom i alle slike saker. FO mener dette bør bli utredet også i det norske sakkyndiginstituttet.

Habilitet

Det er nødvendig å skjerpe kravene til de sakkyndighets habilitet og uavhengighet. FO støtter derfor utvalgets forslag om å lovfeste at oppnevning av sakkyndig bør unngås når tilknytningen til partene, andre sakkyndige eller andre forhold gjør at det kan reises tvil om den sakkyndighets uavhengighet eller upartiskhet.

Overføringsadgang fra psykisk helsevern til kriminalomsorgen

FO støtter ikke utvalgets flertall om å opprettholde overføringsadgangen fra psykisk helsevern til kriminalomsorgen etter psykisk helsevernloven § 5-6. FO er enig med mindretallet. Vi mener psykisk helsevernloven § 5-6 vil bli brukt som hvilepute fremfor å finne og finansiere gode løsninger for domfelte når psykisk helsevern ikke har behandlingstilbud eller ikke klarer å håndtere domfelte atferdsmessig. Tvert imot er det behov for ressurser til å styrke psykisk helsevern generelt og sikkerhetspsykiatrien spesielt. På bakgrunn av dette mener FO at psykisk helsevernlov § 5-6 bør oppheves.

Unge lovbreakere under 18 år

FO støtter bemerkningene til Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening om at yngre aldersgrupper (under 18 år) reiser særlige problemstillinger. Dette vil i stor grad også gjelde personer med kognitiv svikt, samt de som har lav skår på IQ – og som ikke nødvendigvis har fått diagnosen utviklingshemmet. Slike situasjoner er uavhengig av alder. FO mener dette burde vært drøftet mer inngående i utredningen. Utvalget velger å omgå denne diskusjonen med henvisning til mandatet. Dette utgjør en betydelig mangel i utredningen. Unge lovbreakere og deres soningsforhold, helsevurdering og rettssikkerhet medfører prinsipielle og utfordrende avveininger som må utredes nærmere. I dag vet vi at barn på 15 år som begår drap må oppholde seg i fengsel på grunn av manglende adekvat tilbud innen helsevesenet. FO mener dette er uholdbart.

Et styrket psykisk helsevern og en styrket kriminalomsorg

Utvalget påpeker at kvaliteten innen det psykisk helsevern og særlig sikkerhetspsykiatrien på regionalt nivå er for dårlig. FO støtter utvalget når de understreker at institusjonene som

tar seg av denne gruppen må styrkes. De ulike faggruppene må få tilstrekkelig kompetanseheving, kursing og faglig medbestemmelse.

FO vil også understreke at mange som blir dømt strafferettslige tilregnelige, og som soner sin straff i fengsel, ikke får tilfredsstillende psykiske og/eller somatiske helsetjenester. Mange har betydelige sosiale- og psykiske utfordringer som ikke blir fulgt opp tilstrekkelig under soning.

Manglende brukerrepresentanter i utvalget

FO beklager at det ikke har vært brukerrepresentanter fra foreninger for psykisk helse eller utviklingshemmede med i hele utvalgsperioden. FO mener dette er en alvorlig svakhet ved (utvalgets) utredningen. Utvalget har gått glipp av viktige perspektiver i utredningsarbeidet.

Med vennlig hilsen

Mimmi Kvisvik
Forbundsleder

Ane Lindholt
Rådgiver